
Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów	9
Tabela transliteracji	11
Wstęp	13

CZĘŚĆ PIERWSZA

Zanim wybrzeże stało się ukraińskie. Dawne Nadczarnomorze w ukraińskiej perspektywie historycznej

Rozdział 1. Obcy, poprzednicy czy przodkowie? Starożytni mieszkańcy wybrzeża czarnomorskiego	39
1.1. Najdawniejsza przeszłość i narodowe projekcje	39
1.2. Scytowie, Sarmaci i Ukraina – od wczesnonowożytnych mitów etnogenetycznych do współczesnej polityki i marketingu	48
1.3. Śródziemnomorska Ukraina? Kolonizacja grecka, Królestwo Bosporańskie i Imperium Rzymskie na Nadczarnomorzu	75
Rozdział 2. Prypontyda-Aratta-Oriana: Nadczarnomorze w pseudonaukowym dyskursie mitotwórczym	84
2.1. Religia, rasowa ezoteryka i protochronizm: Oriana, Aratta, Prypontyda	86
2.2. <i>Etniczna historia Dawnej Ukrainy</i> – marryzm ery Wiktora Juszczenki	90
2.3. Mykoła Hałyczaneć – 11 tysięcy lat ukraińskiego Krymu	94
2.4. Tworzywo narracji mitotwórczych	97
2.5. Przyczyny sprawcze i celowe narracji mitotwórczych	101
Rozdział 3. Słowianie i nie-Słowianie nad Morzem Czarnym w epoce wędrówek ludów i w średniowieczu do inwazji mongolskiej	110
3.1. Od Gotów do Protobułgarów: Nadczarnomorze od IV do VII wieku wewnątrz i na zewnątrz ukraińskiej historii	111
3.2. <i>Pax Chazarica</i> czy chazarskie jarzmo?	125
3.3. Antowie nad „zakrętem Morza Pontyjskiego”	143
3.4. Tmutorokań i Artanija – Ruś Czarnomorska?	148
3.5. Morskie wyprawy Rusów – kijowska talassokracja?	153
3.6. Ludy stepowe Nadczarnomorza od IX do XIII wieku – czy tylko wrogowie?	158

Rozdział 4. Między Dunajem a Dniestrem: wybrzeże dakoromańskie czy słowiańskie?	163
4.1. Podunawie, Budziak, Południowa Besarabia – subregion między dwoma projektami narodowej terytorializacji	163
4.2. Dacja czy Scytia. Podunawie w starożytności	167
4.3. Podunawie Tywerców i Uliczów?	171
4.4. Podunawie ruskie? Bierładnicy, Brodnicy i Halickie Poniże	175
4.5. Podunawie tatarskie, węgierskie, wołoskie, mołdawskie, Koriatowiczów?	179
Rozdział 5. Nadczarnomorze Złotej Ordy i Wielkiego Księstwa Litewskiego – obce czy swoje?	187
5.1. <i>Pax Mongolica</i> i kolonizacja genueńska – kohabitacja Stepu i Śródziemnomorza	188
5.2. Złota Orda – poza ukraińską historią?	192
5.3. Nadczarnomorze Wielkiego Księstwa Litewskiego: 600 lat Odessy	195
Rozdział 6. Wojna z historycznym wrogiem czy złożone partnerstwo z rdzennym narodem Ukrainy? Nowożytnie Nadczarnomorze w perspektywie ukraińskiej	206
6.1. Fenomen Chanatu Krymskiego	209
6.2. Chanat w ukraińskiej perspektywie – interpretacje tradycyjne i nowe propozycje	216
6.3. Morskie wyprawy Kozaków – kozacka talassokracja?	234
6.4. Południowa orientacja Wojska Zaporoskiego: od tureckiej protekcji do Chańskiej Ukrainy	239
 CZĘŚĆ DRUGA	
Nadczarnomorze staje się ukraińskie. Narodowa terytorializacja i terytorialna nacjonalizacja w regionie od końca XVIII wieku do 1921 roku	
Rozdział 7. Chańska Ukraina i ostatni kozacy Południa. Ukraińskie społeczności pogranicza nadczarnomorskiego i rosyjska ekspansja	249
7.1. Ukraińskie społeczności pogranicza i rosyjska ekspansja	249
7.2. Zmiany granic na Nadczarnomorzcu w latach 1739–1878	253
7.3. Kozactwo południowoukraińskie w XVIII i XIX wieku – między imperium a niezależnością	258
Rozdział 8. Noworosja: region rosyjski, ukraiński, wieloetniczny, sztuczny, czy...?	270
8.1. Noworosja – granice prowincji	270
8.2. Nowe ośrodki	277
8.3. Różne oblicza noworosyjskiej wieloetniczności	287
Rozdział 9. „Czarne more szcze wsmichnet’sja”: Południe Ukrainy w działalności ukraińskiego ruchu narodowego do 1917 roku	298
9.1. Nadczarnomorze w krajobrazie symbolicznym Ukrainy	300
9.2. Narodowa terytorializacja: mapa i historia	303
9.3. Terytorialna nacjonalizacja: od Hromady do „Proswit”	308
Rozdział 10. Porażka czy zwycięstwo? Ukraińska rewolucja narodowa 1917–1921 na Nadczarnomorzcu	329
10.1. Pięć, osiem czy dziewięć guberni ukraińskich: Nadczarnomorze w programie politycznym ukraińskiej rewolucji 1917–1918	330

10.2. Nadczarnomorze w dobie Ukraińskiej Centralnej Rady (wiosna–jesień 1917) ...	338
10.3. UNR kontra radzieckie republiki Południa (jesień 1917–wiosna 1918)	347
10.4. O Flotę dla Ukrainy (lata 1917–1918)	367
10.5. Hetmanat i Nadczarnomorze: między ambicjami terytorialnymi a zaniechaniem terytorialnej nacjonalizacji (kwiecień–grudzień 1918)	388
10. 6. Południe w granicach Ukrainy – od odrodzonej UNR do Ukraińskiej SRR (listopad 1918–marzec 1921)	404
Podsumowanie	421
Bibliografia	427
Indeks najważniejszych nazw geograficznych i etnicznych	453
Indeks nazwisk i imion	473
Ukraine on the Black Sea: The Nation-making Processes in the Black Sea Region until 1921 from the Ukrainian Historical Perspective (Summary)	489